

Ks. WŁADYSŁAW BOCHNAK

KRÓLEWSCY RODZICE KSIĘŻNEJ ANNY ŚLĄSKIEJ I WSPÓLCZEŚNI WŁADCY

Czechy, podobnie jak Polska, w XII wieku uległy procesowi rozbicia dzielnicowego, tak charakterystycznego dla epoki feudalizmu. Jedną z przyczyn tego rozbicia była dynastia Przemyślidów, której członkowie rywalizowali o zdobycie samodzielnych działów książęcych oraz osiedlenie się w Pradze. W walce o uzyskanie przewagi, książęta z rodu Przemyślidów starali się o pomoc władców węgierskich, austriackich i miśnieńskich oraz szukali poparcia cesarzy niemieckich, którzy we własnym interesie utrudniali kolejnym książętom zdobycie Pragi. Wprawdzie książę Władysław VI w 1158 r. został królem Czech, ale chcąc umocnić znaczenie swojej rodziny w 1172 r. abdykował na rzecz syna Fryderyka, który jednak nie uzyskał inwestytury, gdyż cesarz Fryderyk Barbarossa wyznaczył Sobiesława II na króla Czech, co doprowadziło do wznowienia walk wewnętrznych w całym kraju. Kiedy jednak Sobiesław II, mający za żonę córkę Mieszka Starego, okazał się mało uległym, cesarz nadał lenno czeskie Fryderykowi Władysławowiczowi w 1178 r., który wcześniej korzystał z poparcia austriackiego i panował do 1189 r. Cesarz Fryderyk Barbarossa starał się o osłabienie znaczenia Królestwa Czeskiego poprzez tworzenie licznych księstw rywalizujących

i walczących ze sobą. Często także korzystały z poparcia cesarza, co utrudniało funkcjonowanie samodzielnej władzy, m.in. w 1182 r. zbuntowany Konrad Otton, książę brneński samodzielnie opanował Pragę. Cesarz narzucił walczącym książętom swoje pośrednictwo. Jego edykt oddawał Pragę Fryderykowi Władysławowiczowi, natomiast Konrad Otto swoje dziedziczne księstwo otrzymał jako lenno zależne od cesarza. Było to faktycznie oderwanie Moraw od Czech, które miało na celu osłabienie posiadłości Przemyślidów i uzależnienie Czech od cesarstwa. W 1187 r. posiadłości biskupstwa praskiego zostały nadane księciu Henrykowi Brzetysławowi jako lenno cesarskie.

W szczytowym okresie walk Barbarossa nie mógł skutecznie interweniować. Konflikt Hohenstaufów i Welfów oraz wojna o koronę cesarską umożliwiła załatwianie sporów wewnętrznych przez samych Przemyślidów. Od 1193 r. Henryk Brzetysław, biskup praski został jednocześnie księciem praskim. Rozpoczął on zwycięską wojnę z młodszymi synami Władysława II, Przemysławem Ottokarem i Władysławem Henrykiem. Przemysław Ottokar został wypędzony do Niemiec, gdzie stał się najemnym rycerzem, a następnie czeladnikiem murarskim. Władysław Henryk został uwięziony, a następnie w 1197 r. po śmierci biskupa Henryka Brzetysława otrzymał księstwo praskie. Doświadczony przez los szybko uzyskał inwestyturę nowego biskupa praskiego Daniela i przekazał swoje księstwo praskie bratu Przemysławowi Ottokarowi, zachowując dla siebie margrabstwo morawskie. Wykorzystując bezkrólewie w Niemczech obaj bracia przywrócili prawno-polityczną jedność Czech.

Współpraca Przemysława Ottokara i Władysława Henryka umożliwiła rozwój gospodarczo-społeczny Czech, szczególnie Pogórza, Rudaw, Sudetów, Czeskiego Lasu oraz pogranicza Moraw i Austrii. Rozwinęły się miasta czeskie i także powstało wiele nowych wsi. Stołeczna Praga stała się ważnym centrum handlowym, leżącym na szlaku z zachodu na wschód oraz z północy na południe. W XIII wieku doszło do rozkwitu czeskiego górnictwa srebra, które było źródłem znacznych dochodów władców Czech

i Moraw.

Przemysław Ottokar dążył do dziedzicznej korony czeskiej. Do tego celu wykorzystał walki o tron cesarski. W 1198 r. uzyskał od Filipa Szwabskiego dziedziczną koronę królewską, inwestyturę biskupów i gwarancję niepodzielności królestwa czeskiego. Po kilku latach dzięki dyplomacji Stolicy Apostolskiej udzielił poparcia Ottonowi IV (1198-1215), co zdecydowanie wzmocniło stronnictwo Welfów. Król Ottokar pragnął uzyskać zatwierdzenie godności monarchy przez papieża Innocentego III (1198-1216) oraz pomoc Stolicy Apostolskiej w załatwieniu skomplikowanych spraw rodzinnych. Wiemy, że jego pierwszą żoną (do rozwodu w 1198 r.) była Adelajda, siostra Dietricha, margrabiego Miśni, stronnika Filipa Szwabskiego. Król czeski w porozumieniu z Hermanem, landgrafem Turyngii i Emerykiem, królem Węgier, rozpoczął w 1203 r. wojnę z Filipem Szwabskim, którego otoczono w Erfurcie, skąd ratował się ucieczką. Wtedy jego przeciwnicy zajęli i spustoszyli posiadłości arcybiskupa Magdeburga. Ponadto ich wojska samowolnie zniszczyły niektóre regiony Czech i Turyngii. Przemysław Ottokar został 24 VIII 1203 r. w Merseburgu ukoronowany na króla Czech. W tym czasie margrabia Dietrich, jego szwagier, najechał Czechy, zaś król Ottokar napadł w odwecie na Miśnię, po czym powrócił do Pragi.

W połowie 1204 r. król Filip Szwabski wkroczył ponownie do Turyngii, a następnie zaatakował armię króla Ottokara, który nocą uciekł do Lasu Czeskiego, skąd w niesławie powrócił do Pragi. Wojska króla Filipa po raz drugi zniszczyły Turyngię, a jej władca został zmuszony do upokorzenia się przed zwycięzcą. Niesława oraz nienawiść własnych i obcych poddanych spadła na króla Ottokara. Klęska wywołała także pogorszenie się ogólnej sytuacji na dworze królewskim. Podjęto wysiłki w celu usunięcia króla Ottokara. Spiskiem kierował Dietrich, margrabia miś-nieński, popierany przez króla Filipa. Nie udało się jednak próba oderwania Moraw od Czech. Utraciwszy dawne znaczenie Ottokar usunął na Śląsk najbliższych krewnych.

Jak już wspomniano, pierwszą żoną Ottokara była od 1180 r.

Adelajda, margrabianka miśnieńska, jego krewna (w czwartym stopniu), poślubiona wbrew opinii papieża Innocentego III. Z tego małżeństwa urodziło się kilkoro dzieci. W 1198 r. Ottokar usunął samowolnie Adelajdę i poślubił niezwłocznie Konstancję, córkę Emeryka, króla węgierskiego, którą wprowadzono w błąd informacjami o rozwodzie, udzielonym przez zastraszonych duchownych. Z drugiego małżeństwa urodzili się: Wratysław (1200), który zmarł jako dziecko, Anna (1204), Waclaw (1205), Władysław (1207), Agnieszka (1208), Przemysław (1209) i Wilhelmina.

Narodziny Anny i jej chrzest przez Daniela, biskupa praskiego, nastąpiły w trudnych czasach. Ojciec był zagrożony utratą królestwa czeskiego za zdradę polityczną, a matka żyła w przekonaniu swego nieprawego związku małżeńskiego (do 1211). Sytuacja Konstancji uległa zmianie dopiero po urodzeniu syna Waclawa (1205). Król Ottokar za swoje postępowanie zapłacił wysoką karę pieniężną i stał się stronnikiem Filipa Szwabskiego. Nowy układ polityczny został umocniony zaręczynami dzieci: Kunegundy, córki Filipa oraz Waclawa, syna Ottokara.

Królowna Anna dorastała wśród licznych krewnych dynastii Przemyślidów. Jednym z nich był Wojciech (Adalbert), arcybiskup Salzburga (zm. 1210), prześladowany przez cesarza Barbarosę. Następnie Władysław Henryk, który ustąpił tronu swemu bratu, ojcu Anny i został margrabią Moraw. Jej ciotka ze strony ojca, Agnieszka, była przeoryszą klasztoru św. Jerzego sióstr norbertanek w Pradze. Druga siostra ojca Rycheza była żoną Henryka, arcybiskupa austriackiego. Ciotka Helena, córka Fryderyka, hrabiego Ołomuńca, była żoną Piotra Komnenusa. Była ona siostrzenicą cesarza bizantyjskiego. Jej siostra Ludmiła została żoną Ludwika bawarskiego i stała się matką dynastii Wittelsbachów. Jej mąż doprowadził do pojednania Ottokara z królem Filipem Szwabskim (1204).

Ze strony matki, Anna posiadała krewnych ze znakomitej dynastii królów węgierskich, Arpadów. Król Andrzej II był wujem Anny, a jego żona Gertruda z Meranu była siostrą Jadwigi

Śląskiej, przyszłej świętej. Król Emeryk walcząc z Andrzejem o tron odesłał Gertrudę do jej ojca Bertolda. Powróciła ona do Czech, kiedy Andrzej II został królem węgierskim (1204). Anna i jej przyszły małżonek byli przez Gertrudę kuzynami Elżbiety, margrabin Turynгии, przyszłej świętej. Jej babka Agnieszka z Meranu, pochodząca z rodu Andechs-Diessen była krewną margrabiów miśnieńskich, od dawna spowinowaconych ze znanymi rodami książęcymi.

Anna posiadała także rodzeństwo ze strony pierwszej żony ojca: Jadwigę, zakonnice w Pradze, gdzie przeoryszą była Agnieszka, siostra Ottokara oraz Bogusławę (Jutta), która była żoną Henryka, hrabiego Ottenburga, później księcia Bernarda z Karyntii. Bogusława w 1208 r. była w Głogowie matką chrześną Bolesława, ostatniego syna Henryka Brodatego. Wtedy odbył się zjazd rodzinny. Między innymi wzięli w nim udział Luitpold, syn Bogusławy, Konrad i Henryk, synowie księcia Henryka Brodatego. Do znamienitych gości należeli Henryk Kietlicz, arcybiskup gnieźnieński, biskupi Arnold z Poznania i Wawrzyniec z Wrocławia, opat Günther z Lubiąża, spowiednik św. Jadwigi. Przyrodnia siostra Anny, Bogusława, zapoczątkowała kontrakty Przemyślidów z Piastami śląskimi, m.in. była świadkiem darowizny Henryka Brodatego, który podarował dwie wsie klasztorowi trzebnickiemu oraz jedną wieś klasztorowi w Lubiążu. Bogusława była poprzedniczką Anny, przyszłej księżnej śląskiej. Największą sławę osiągnęła siostra Anny, Małgorzata (Dagmara), żona (1205) króla duńskiego, znana z wielkiego miłosierdzia wobec biednych i uciśnionych oraz urody i okazałego posagu obejmującego, m.in. słynny „krzyż Dagmary”. Najmłodszą siostrą Anny była Agnieszka (1208), która jako dziecko została wysłana na wychowanie do klasztoru w Trzebnicy, gdzie przeoryszą była Petrusa. Agnieszka była przeznaczona na żonę Bolesława, syna Henryka Brodatego, który zmarł w młodości. Anna od dziecka była przeznaczona na żonę Henryka, zwanego później Pobożnym. Prawdopodobnie przebywała w Trzebnicy podczas kolejnych zamieszek, kiedy Otto IV po zamordowaniu Filipa Szwabskiego

został cesarzem. Wtedy razem z margrabią Dietrichem miśnieńskim i Albrechtem brandenburskim usiłowali pozbawić tronu króla Ottokara (1212), ojca Anny. Udało im się tylko nadać lenno jej synowi Władysławowi. W 1215 r. po mianowaniu nowego biskupa Pragi, Andrzeja, rozgorzały walki między Ottokarem i królem węgierskim Andrzejem II.

DIE KÖNIGSELTERN VON ANNA
UND ZEITGENÖSSISCHE MACHTHABER

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die Prinzessin Anna von Schlesien wurde in Prag geboren und am 23 VI 1265 in Wrocław gestorben. Seit 1216 war sie die Frau von Henryk II. des Frommen. Nachdem ihr Gatte im 1241 verstorben war, übte sie die Macht anstatt der minderjährigen Söhne aus. Ihre Schwiegermutter war Jadwiga, später Heilige, die große Anerkennung und Ansehen bei Anna fand. Auf Anna's Initiative wurden viele Klöster und Stiftungen ins Leben in Schlesien gerufen.

Thum. Ks. Janusz Misiewicz

Bibliografia:

- BOCHNAK W.: *Księżna Anna i Piastowska Fundacja w Krzeszowie*. Legnica 2002.
BORKOWSKA U.: *Anna* (hasło). W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 1. Lublin 1985 kol. 626.
CZAPLIŃSKI M. [i in.]: *Historia Śląska*. Wrocław 2002.
MANDZIUK J.: *Historia Kościoła Katolickiego na Śląsku. Tablice chronologiczne*. Warszawa 2000.
Polski słownik biograficzny. T. 1. Kraków 1935 s. 117-119.
SILNICKI T.: *Dzieje ustroju Kościoła Katolickiego na Śląsku do końca XIV w.* Warszawa

1953.

ZIĘTARA B.: *Henryk Brodaty i jego czasy*. Warszawa 1997.